

GETAT UYGULAMALARINDA
AYDINLATILMIŞ ONAM

Bora BÜKEN¹
Erhan BÜKEN²

Giriş

Geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) “Dünya Sağlık Örgütü’nce (DSÖ) fiziksel ve ruhsal hastalıklardan korunma, bunlara tanı koyma, iyileştirme veya tedavi etmenin yanında sağlığın iyi sürdürülmesinde de kullanılan, farklı kültürlerle özgü teori, inanç ve tecrübelerle dayalı, izahı yapılabilen veya yapılamayan bilgi, beceri ve uygulamaların bütünüdür” şeklinde tanımlanmaktadır (Beijing Declaration, 2021). Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği (GETATUY), 27 Ekim 2014 tarihinde 29158 sayı ile Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları ülkemizde hukuki bir temele kavuşmuştur.

İlk olarak değinilmesi gereken konu GETATUY’nde de belirtildiği üzere 1219 sayılı Kanun’un 1 ve 2. maddelerindeki şartlara sahip kişiler hasta tedavi etmeye yetkili kılınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığınca Türkiye’de hekimlik mesleğini icra etme yetkisine sahip kılınmamış kişiler hekim olsalar dahi tıbbi bir uygulamayı yapamazlar. Yönetmelikte tüm dallarda sağlık mesleği mensuplarının bakanlıkça kabul edilen eğitimleri almaları halinde uygulama

1 Prof. Dr., Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp AD., bukenbora@gmail.com,
ORCID iD: 0000-0003-2768-5946

2 Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp AD., erhanbuken@gmail.com,
ORCID iD: 0000-0002-4779-0623

aydınlatma mutlaka usule uygun şekilde sözlü anlatım ile de yapılmalı, hastaya yapılacak işlemler hakkında anladıklarının neler olduğu konusunda geri bildirim verdirilmeli ve onam ayrıntıları ile yazılı olarak da kayda alınmalıdır. İmzalar ıslak imza şeklinde her birine el yazısı ile isim, soy isim yazdırılarak alınmalıdır. Ancak şuuru yerinde ve ruhen haklarını kullanabilme yeteneğine sahip bir hastanın, müdahalenin sağlığına önemli bir zarar vermeyecek bir aşamada olması şartı ile verdiği onamı her an geri alma hakkı vardır. Onam tıbbi müdahalenin hukuka uygunluğun temel unsurudur ve hukuka uygun olmayan eylem suç teşkil edecektir.

KAYNAKLAR

1. Akyüz, E., Karadağ, M., Deniz-Bulut, H. Aydınlatılmış onamda hemşirenin rolü ve sorumlulukları. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci. 8(4):348-53. (2016) doi: 10.5336/nurses.2016-49921
2. Altun, A. Küçüğün tıbbi müdahaleye rızası. Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (1); s.32-52 (2018).
3. APA. Consent for emergency medical services for children and adolescents. PEDIATRICS. 111(3), 703–706. (2003). doi:10.1542/peds.111.3.703
4. Aveyard, H. The requirement for informed consent prior to nursing care procedures. J Adv Nurs. 37(3):243-249. (2002)
5. Axson, SA., Giordano, NA., Hermann, RM., Ulrich, CM. Evaluating nurse understanding and participation in the informed consent process Nursing Ethics. 26 (4) 1050–1061. (2019) . DOI: 10.1177/0969733017740175
6. Ay, A., Çınar, S., Boztepe, H. Çocuklarda aydınlatılmış onam. HUEMFAD 6(2): 120-125. (2019)
7. Bal, B. Hemşire ve hekimlerin tamamlayıcı ve alternatif tedavilere ilişkin görüşleri. T.C. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü İç Hastalıkları Hemşireliği Programı Yüksek Lisans Tezi. Ankara (2009).
8. Baş, S., Yula, E. Dermatolojik ozon uygulamalarına bakış ve nadir bir dermal ozon tedavisi komplikasyonu olgusu: Dermal enjeksiyonla oluşan izole orbital amfizem. J Immunol Clin Microbiol 3(1): 38-49.(2018).
9. Birdee, GS., Phillips, RS., Davis, RB., Gardiner, P. Factors associated with pediatric use of complementary and alternative medicine. Pediatrics. 125:249–256 (2010) doi: 10.1542/peds.2009-1406
10. Beijing Declaration. Adopted by the WHO Congress on Traditional Medicine, Beijing, China, 8 November 2008 https://www.who.int/medicines/areas/traditional/TRM_BeijingDeclarationEN.pdf Er. Tar: 03.06.2021
11. Biçer, i., Balçık, PY. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp: Türkiye ve seçilen ülkelerinin incelenmesi. Hacettepe Journal of Health Administration. 22(1): 245-257. (2019).
12. Bocci, V., Borrelli, E., Travagli, V., Zanardi, I. The ozone paradox: ozone is a strong oxidant as well as a medical drug. Med Res Rev. 29(4):646-82. (2009).
13. Braun, CA., Bearinger, LH., Halcon, LL., Pettingell, SL. Adolescent use of complementary therapies. J Adolesc Health.37:76.e1–76.e9.(2005). DOI: 10.1016/j.jadohealth.2004.07.010
14. Breuner, CC., Barry, PJ., Kemper, KJ. Alternative medicine use by homeless youth. Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine. 152(11):1071-1075. (1998). doi:10.1001/archpedi.152.11.1071

15. Büken, E., Cabioğlu, MT., Büken, B. Akapunkturda Malpraktis. Haseki Tıp Bülteni. 46(2): 43-51. (2008).
16. Büken, E., Yaşar, ZF., Zengin, HY., Büken, B. A method suggestion to measure the effectiveness of informed consent during treatment process. A study on University Students. Med Law 38:4:565-582.(2019).
17. Chirchiglia, D., Chirchiglia, P., Stroschio, C., Volpentesta, G., Lavano, A. Suspected pulmonary embolism after oxygen-ozone therapy for low back pain. J Neurol Surg A Cent Eur Neurosurg 80(06): 503-506. (2019). DOI: 10.1055/s-0039-1685197
18. Coleman-Minahan, K., Stevenson, Aj., Obront, E., Hays, S. Adolescents obtaining abortion without parental consent: their reasons and experiences of social support. Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 52(1):15–22. (2020). doi:10.1363/psrh.12132
19. Committee on Bioethics. Informed consent, parental permission, and assent in pediatric practice. Pediatrics. 95(2):314 – 317. (1995).
20. Croarkin, P., Berg, J., Spira, J. Informed consent for psychotherapy: a look at therapists' understanding, opinions and practices. Am J Psychother 57:384 – 401.(2003).
21. Çilingiroğlu, C. Tıbbi müdahaleye rıza, I. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, s. 67-69.(1993).
22. Çelik, D., Pakiç, I. Avukatların aydınlatılmış onama ilişkin görüş ve farkındalıkları. TBB Dergisi 149:187-208. (2020).
23. Dalinis, MP. Informed consent and decisional capacity. J Hosp Palliat Nurs. 7(1):52-57 (2005).
24. Davis, MF., Meaney, FJ., Duncan, B. Factors influencing the use of complementary and alternative medicine in children. J Altern Complement Med. 10(5): 740-742. (2004).
25. Ekmekçi, PE., Arda, B. Yaşlılık ve etik sorunlar; sağlık hakkı, özerkliğe saygı ilkesi ve aydınlatılmış onam. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 23(2):65-72. (2015). doi: 10.5336/mdethic.2015-44444
26. Erdoğan, Z., Çil – Akıncı, A., Emre – Yavuz, D., Kurtuluş – Tosun, Z., Atik, D. Use of complementary and alternative medicine methods among elderly people living in nursing homes. Kafkas J Med Sci.7(1):60-6 (2017).
27. Erkan, VU., Yücer, İ. Ayırt etme gücü. AÜHFD. 60 (3): 485-522 (2011).
28. Erlen, JA. Informed consent: revisiting the issues. Orthop Nurs. 29(4):276-80 (2010)
29. Erkol, Z., Erkol, H., Büken, B. Kanser hastalarında aydınlatılmış onam. Türkiye Klinikleri J Gen Surg-Special Topics. 6(3): 153-160. (2013).
30. Ersoy, N. Klinik etiğin önemli bir sorunu: aydınlatılmış onam. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2(3): 131-136.(1994).
31. Ersoy, N. Aydınlatılmış onam öğretisinin gelişimi. Türkiye Klinikleri Dergisi. 3 (1): 1-5. (1995).
32. Ersoy, N. Etiğe uygun kanser bakım sistemi. Hacettepe Tıp Dergisi. 40:102-107.(2009).
33. Gültekin, F. Yardımcı kişinin fiillerinden borçlunun sorumluluğu. TAAD, 9 (35):375-413. (2018).
34. Gümüş, AE., Gümüş, MA. Bilgilendirilmiş onay: psikolojik danışma sürecinin yasal ve etik yükümlülüğü, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 4 (31):69-79. (2009).
35. Hakeri, H. Rıza. İçinde:Tıp Hukuku Özel Hükümler cilt II. Seçkin Yayıncılık, 14. Baskı Ankara – 2022 :432-450 ISBN: 9789750275364
36. Hein, IM., De Vries, MC., Troost, PW., Meynen, G., Van Goudoever, JB., Lindauer, RJL. Informed consent instead of assent is appropriate in children from the age of twelve: Policy implications of new findings on children's competence to consent to clinical research. BMC Medical Ethics 16:76:1-7. (2015). DOI 10.1186/s12910-015-0067-z
37. Jean, D., Cyr, C. Use of complementary and alternative medicine in a general pediatric clinic. Pediatrics 120: e138–e141.(2007). DOI: 10.1542/peds.2006-3105
38. Johnson, SB., Park, HS., Gross, CP., Yu, JB. Complementary medicine, refusal of conven-

- tional cancer therapy, and survival among patients with curable cancers. *JAMA Oncol.* Oct 1;4(10):1375-1381. (2018). doi: 10.1001/jamaoncol.2018.2487.
39. Jones, JW., McCullough, LB., Richman, BW. Informed consent: It's not just signing a form. *Thorac Surg Clin* 15(4):451-60.(2005).
40. Kaplan, M. Covid-19: Küresel salgın sürecinde geleneksel ve tamamlayıcı tedavi uygulamaları. *Milli Folklor.* 16:35-45 (2020)
41. Kasar, KS., Ünal, E., Çapacı, S., Kütmec-Yılmaz, C., Duru – Aşiret, G. Yaşlı bireylerin ağrıya yönelik tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanım durumu ve tutumu. *Huhemfad-Johufon.* 7(3),271-277 (2020).
42. Kaya, Ş., Karakuş, Z., Boz, İ., Özer, Z. Dünyada ve Türkiye’de tamamlayıcı terapilere ilişkin yasal düzenlemelerde hemşirelerin yeri. *JAREN.* 6(3):584-91.(2020) doi:10.5222/jaren.2020.58561
43. Keshtgar, A., Hania, M., Sharif, MO. Consent and parental responsibility – the past, the present and the future. *Br Dent J.* 232(2): 115–119. (2022). doi: 10.1038/s41415-022-3877-7
44. Kuru, O. Tıbbi müdahalenin hukuka uygunluğu: endikasyon şartı. *InULR* 12(2): 491-500. (2021). ISSN: 2146-1082 e-ISSN: 2667-5714
45. Kutlubay, Z., Engin, B., Serdaroğlu, S., Tüzün, Y. Dermatolojide ozon tedavisi. *Dermatoz* 1(4) : 209-216 (2010).
46. Lam, CS., Zhou, Kö, Loong, HH., Chung, VC., Ngan, CK., Cheung, YT. The use of traditional, complementary, and integrative medicine in cancer: data-mining study of 1 million web-based posts from health forums and social media platforms. *J Med Internet Res.* Apr 21;25:e45408.(2023). doi: 10.2196/45408
47. Largent, EA., Clapp, J., Blumenthal-Barby, JS., Grady, C., McGuire AL., Karlawish, J., Grill, JD., Stites, SD., Peterson, A. “deciding with others: interdependent decision-making. *Hastings Center Report.* 52(6): 23-32. (2022). DOI: 10.1002/hast.1444
48. Lim, A., Cranswick, N., Skull, S., South, M. Survey of complementary and alternative medicine use at a tertiary children’s hospital. *J Paediatr Child Health.* 41(8): 424-7. (2005). DOI: 10.1111/j.1440-1754.2005.00659.x
49. Oral, T. Hekimin aydınlatma ve hastanın rızasını alma yükümü. *Ankara Barosu Dergisi.* (2); 185-209. (2011).
50. Özçiftci –Yılmaz, P., Aksu, M., Elbek, O. Bronkoskopi işleminde video bilgilendirmenin aydınlatılmış onam ve anksiyete üzerine etkisi. *Türkiye Biyoetik Dergisi.* 8(1):11-24 (2021)
51. Özler, M., Öter, Şç, Korkmaz, A. Ozon gazının tıbbi amaçlı kullanılması. *TAF Prev Med Bull* 8:59-64 (2009).
52. Öztürk, Ö., Bilge, A., Erbaş, M. Lomber disk hernili hastalarda intradiskal ozon enjeksiyon tedavisinin retrospektif olarak incelenmesi. *MKÜ Tıp Dergisi* 11(39): 14-17. (2020). DOI: 10.17944/mkutfd.428428
53. Parlak, AG., Şahin ZA. COVID-19 pandemisinde yaşlı bireylerin kullandıkları geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemlerinin belirlenmesi: tanımlayıcı kesitsel araştırma. *J Tradit Complem Med.* 6(1):40-47.(2023).
54. Polat, O., Pakiş, I. Tıbbi uygulama hatalarında hekim sorumluluğu. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2 (3): 119-125. (2011).
55. Reva, Z. GETAT uygulamalarına ilişkin yasal düzenlemeler, GETAT uygulayıcı ile hasta arasında ki hukuki ilişki. içinde: *Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Hukuku ve Malpraktis.* s: 96-164 Eylül 2022. Holistence Publications ISBN: 978-625-8048-96-5
56. Sağkal, T., Demiral, S., Odabaş, H., Altunok, E. Kırsal kesimde yaşayan yaşlı bireylerin tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerini kullanma durumları. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilim Derg.* 27(1):19 – 26 (2013)

57. Scheiderer, EM. Elder abuse: Ethical and related considerations for professionals in psychology. *Ethics & Behavior*. 22 (1): 75-87. (2012). doi: 10.1080/10508422.2012.638828
58. Selçuk, Ş. İleri yetişkinlerle çalışan ve araştırma yapan psikologların dikkat etmesi gereken etik konular. *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 22(44): 1-11. (2019). doi: 10.31828/tpy1301996120190831m 000011)
59. Serdar, İ. Koruyucu aile. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. 2000; s.467-509. ISBN: 9789754411515
60. Sims JM. Your role in informed consent part 1. *Dimens Crit Care Nurs*. 27(2):70-3. (2008).(a)
61. Sims, JM. Your role in informed consent: part 2. *Dimens Crit Care Nurs* 27(3):118-122. (2008).(b)
62. Söğüt, İS. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarında aydınlatılmış onam sorunu. *İKÜ-HFD*, 16 (2): 627-649. (2017)
63. Sözcü Gazetesi; Esrar kanser hücrelerini öldürüyor. 02 Aralık 2015 . <https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/esrar-kanser-hucrelerini-olduruyor-999161/> Er. Tarihi: 22.07.2023
64. Spigelblatt, L., Laine-Ammara, G., Pless, IB., Guyver, A. The use of alternative medicine by children. *Pediatrics*. 94: 811–814. (1994). DOI: 10.1542/peds.2006-3105
65. Stultiëns, L., Goffin, T., Borry, P., Dierickx, K., Nys, H. Minors and informed consent: a comparative approach. *European Journal of Health Law*. 14(1):21-46. (2007). DOI: 10.1163/092902707x182788.
66. Şenocak, Z. Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara, 50 (4)65-80. (2001).
67. Tenenbaum, R., Agarwal, R., Cooke, MS., Agrawal, MM., Maddux, M., Burke, SL. Utilization of complementary and alternative therapies in youth with developmental disabilities. *Hindawi Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*. 2019; 1-11 (2019) <https://doi.org/10.1155/2019/3630509>
68. Tözün, M. Türkiye’de geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarının sağlık politikalarının gelişimi açısından ele alınması ve bu uygulamaların etik boyutunun değerlendirilmesi: geleneksel derleme. *J Tradit Complem Med*. 5(2):151-9 (2022). DOI: 10.5336/jtracom.2022-89225
69. Turla, A., Köprülü, H., Şirin – Karaarslan, E., Yüksel, G. Aydınlatılmış onam. *Ondokuz Mayıs Üniv. Dis Hekim Fak. Derg.* 7 (2): 157–163 (2006).
70. Tümer, AR., Karacaoğlu, E., Akçan, R. Cerrahide aydınlatılmış onam ile ilgili sorunlar ve çözüm önerileri *Ulusal Cerrahi Dergisi* 27(4):191-197. (2011).
71. Usher, KJ., Arthur, D. Process consent: a model for enhancing informed consent in mental health nursing. *J Adv Nurs* 27(4):692-697.(1998)
72. Valicenti-McDermott, M., Burrows, B., Bernstein, L., Hottinger K., Lawson, K., Seijo, R., Schechtman, M., Shulman, L., Shinnar, S. Use of complementary and alternative medicine in children with autism and other developmental disabilities: associations with ethnicity, child comorbid symptoms, and parental stress. *J Child Neurol*. Mar;29(3):360-7. (2014). doi: 10.1177/0883073812474489
73. Wellesley, H., Jenkins, I. Consent in children. *Anaesthesia & Intensive Care Medicine*. 16(12): 632–634 (2015) doi:10.1016/j.mpaic.2015.09.007
74. Wilson, KM., Klein, JD. *Adolescents’ use of complementary and alternative medicine. Ambulatory Pediatrics*, 2(2):104–110. (2002). doi:10.1367/1539-4409(2002)002<0104
75. Wilson, KM., Klein, JD., Sesselberg, TS., Yussman, SM., Markow, DB., Green,AE., West, JC., Gray, NJ. Use of complementary medicine and dietary supplements among U.S. adolescents. *J Adolesc Health*. 38:385–594. (2006). DOI: 10.1016/j.jadohealth.2005.01.010

76. WHO, Traditional Medicine Strategy 2014–2023. World Health Organization, Switzerland. (2013).
77. Yenerer-Çakmut, Ö. Tıbbi müdahalenin müessir fiil suçu açısından incelenmesi, hukuka uygunluğun temeli. İçinde; Tıbbi müdahaleye rızanın ceza hukuku açısından incelenmesi. Legal Yayıncılık San. ve Tic. Lim. Şti. Ocak 2003. s:105-121. ISBN:975-8654-21-7
78. Yıldırım, G., Bilgin, İ., Tokgöz, H. Cerrahi kliniklerdeki sağlık çalışanlarının aydınlatılmış onam hakkındaki görüşleriyle uygulamaları örtüşüyor mu? Cumhuriyet Tıp Dergisi. 36(4): 451-458. (2014). <https://doi.org/10.7197/cmj.v36i4.5000071066>
79. Zhuang ZG, Lu LJ, Peng BG, Ma K, Cai ZY, Fu ZJ, Liu GZ, Liu JF, Liu WT, Li XH, Song T, Wu DS, Yao J, Yao P, Yu JS, Liu YQ. Expert consensus of Chinese Association for the Study of Pain on the application of ozone therapy in pain medicine. World J Clin Cases. 9(9):2037-2046. (2021)
80. Zisman, CR., Patti, MA., Kalb, LG., Stapp, EK., VanEck K., Volk, H., Holingue, C. Complementary and alternative medicine use in children with a developmental disability and co-occurring medical conditions. Complement Ther Med. Sep;53:102527: 1-8 (2020). doi: 10.1016/j.ctim.2020.102527.